

Live getekend door Amsterdammers

Lang voordat smartphones gemeengoed waren, liet kunstenaar Esther Polak zien hoe gps de bewegingen van Amsterdammers zichtbaar kon maken. Nu is haar baanbrekende *Amsterdam RealTime* te zien in een groepstentoonstelling.

Kees Keijer

t Toen kunstenaar Esther Polak in 2001 op het Lauwersmeer meezeilde met vrienden, kreeg ze aan het eind van de dag een klein gps-apparaatje onder ogen. Op het zwartgrijze scherm stond geen kaart, maar een krasserig spoor. Dat was de lijn die de boot die dag over het meer had getrokken. Polak: "Een soort handtekening van hoe wij gevaren hadden."

Voor Polak, die naar eigen zeggen een slecht richtingsgevoel heeft, was het een openbaring. Niet langer hoefde je jezelf op een kaart te zoeken. Technologie kon laten zien waar je was geweest.

Een paar weken later stond ze op de Dam te wachten voor een verkeerslicht. Om haar heen liepen, fietsten en reden mensen door elkaar. Polak had net haar eerste mobiele telefoon en dacht terug aan dat spoor op het gps-scherm. Wat als al die mensen een gps bij zich zouden dragen en hun coördinaten voortdurend naar een centrale computer konden sturen? Polak: "Dan moet er een kaart van Amsterdam ontstaan."

Collectief portret van gewoonten

Dat idee werd *Amsterdam RealTime*, het kunstproject waarmee Polak in 2002 zichtbaar maakte hoe bewoners door de stad bewegen. Het klinkt nu bijna vanzelfsprekend. Smartphones registreren routes, sportapps tekenen iedere hardlooperoute uit, en technologiebedrijven kunnen voortdurend locatiegegevens verzamelen. In 2001 bestond die infrastructuur nog nauwelijks. Burgers hadden weliswaar toegang tot gps, maar mobiele data stonden nog in de kinderschoenen. Een apparaat dat locatiegegevens kon ontvangen, kon die niet zomaar terugsturen.

Polak stapte met haar idee naar Waag Society en het Gemeentearchief, dat een grote tentoonstelling over kaarten van Amsterdam voorbereidde. Ze zag het al voor zich: tussen historische stadskarten zou een kaart verschijnen die niet af was, maar gedurende de tentoonstelling live door bewoners werd getekend. *Het Parool* was partner van het project en plaatste onder meer een oproep voor deelnemers.

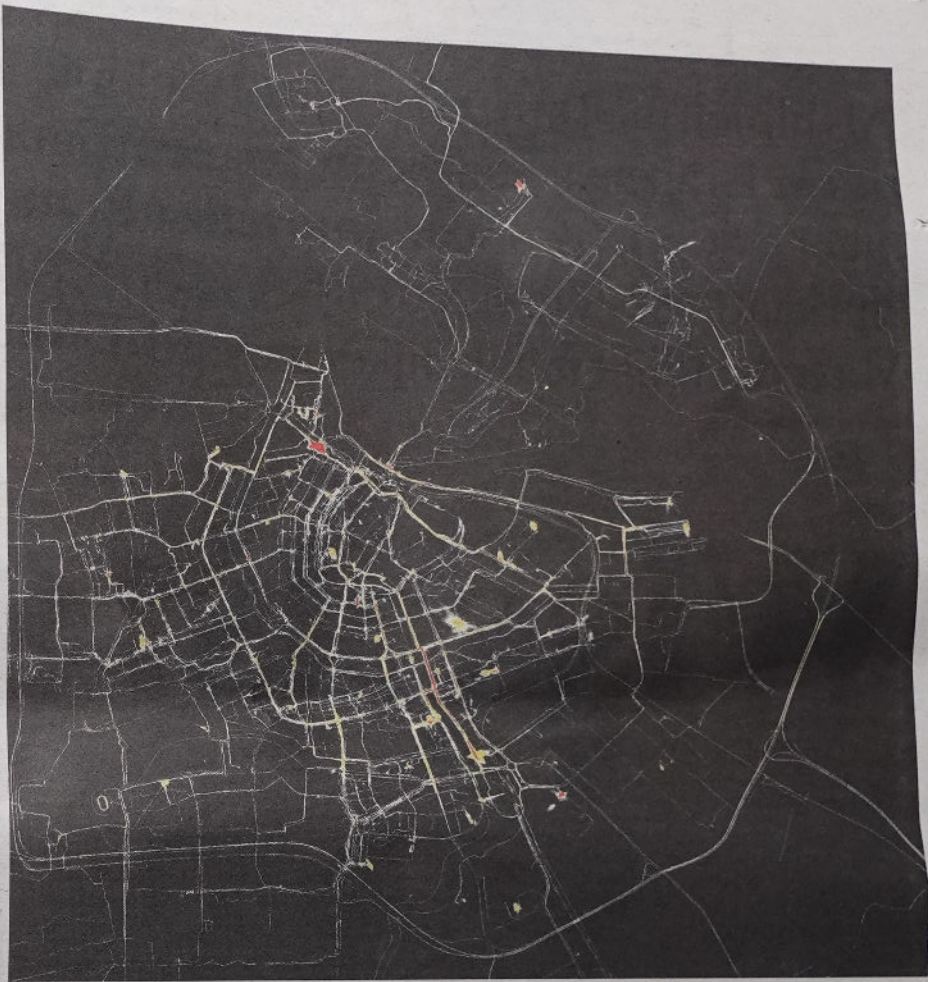
Om dat mogelijk te maken, moesten speciale apparaten worden gebouwd. Uiteindelijk waren er tien behoorlijk zware tasjes met een gps-ontvanger en een kleine computer die locatiegegevens via het mobiele netwerk doorgaf. De batterij hield het ongeveer twee uur vol. De software moest grotendeels vanaf nul worden geschreven. Steeds werden coördinaten met elkaar verbonden, waardoor een route ontstond.

Ongeveer zestig deelnemers droegen ieder een week lang zo'n tas bij zich. Langzaam ontstond iets wat geen gewone stadskartaal kon laten zien. Geen stratenplan, maar een collectief portret van gewoonten, omwegen, woon-werkverkeer en toevallige bewegingen. De kaart werd niet door een cartograaf gemaakt, maar werd getekend door het dagelijkse leven van de deelnemers.

Digitaal gerestaureerd

Tijdens de tentoonstelling verscheen de kaart van Amsterdam op het scherm. Drukke routes kleurden steeds sterker: van wit via geel naar rood. Tegelijkertijd leverde de nog onnauwkeurige gps-techniek onverwachte beelden op. Wie lange tijd stilstond, leek soms op één plek voortdurend heen en weer te bewegen.

Amsterdam RealTime trok internationaal aandacht. Na afloop werd een interactieve versie gemaakt, eerst op cd-rom en later online. Die versie draaide in Flash en hield op te werken toen die technologie verdween. Inmiddels is het werk gerestaureerd en omgezet naar hedendaagse web-

'Toen wisten we nog niet dat we nu continu onze locatie zouden vastleggen'

technologie, waardoor het opnieuw bekeken kan worden.

Wat toen een ingewikkeld kunstexperiment was met zware tasjes, losse gps-ontvangers en speciaal geschreven software, gebeurt tegenwoordig bijna ongemerkt in vrijwel iedere telefoon. "We wisten uiteraard niet dat er smartphones zouden komen, dat we allemaal de hele tijd onze eigen locatie zouden vastleggen, en dat Big Tech altijd van iedereen weet waar ze zijn."

Achtervolgd door Dr. Martens

In de jaren na *Amsterdam RealTime* veranderde ook Polaks kunstenaarschap. Rond 2004 kreeg ze een relatie met ontwerper en illustrator Ivar van Bakkum. Gaandeweg gingen de twee meer samenwerken. Sinds 2010 vormen ze het kunstenaarsduo PolakVanBakkum. Samen onderzoeken ze hoe mensen, dieren en voertuigen zich door landschappen bewegen en welke sporen zij achterlaten. Dat gebeurt niet altijd meer met digitale technologie. Recent tekenden ze bijvoorbeeld met inkt en papier looppatronen van koeien in weilanden.

Amsterdam RealTime is nu opnieuw te zien op een tentoonstelling bij Rozenstraat – a rose is a rose is a rose. Naast het gerestaureerde project zijn andere kunstwerken en performances te zien die gaan over bewegen in de openbare ruimte, navigeren en de manier waarop technologie onze ervaring van een stad vormt. Er is een video-werk van Mona Hatoum waarin ze achtervolgd wordt door een paar Dr. Martenslaarzen. Pegah Tabassinejad maakte een video waarin vrouwen op allerlei plekken in de wereld instructies in hun oor krijgen om bepaalde handelingen te verrichten.

Polak en Van Bakkum hebben zelf een wandeling gemaakt waarin deelnemers instructies in hun oor krijgen voor een te volgen route in de stad. Terwijl ze de instructies volgen, spreken ze nieuwe aanwijzingen in voor de volgende wandelaar. Het lijkt op een doorvertelspel in de openbare ruimte. Wie een aanwijzing verkeerd begrijpt, kan de volgende deelnemer de verkeerde kant op sturen. Maar dat verdwalen hoort er natuurlijk helemaal bij.

→ Met haar kunstproject *Amsterdam RealTime* maakte Esther Polak in 2002 zichtbaar hoe bewoners door de stad bewegen.

Enter/Public/Space & Enter/Public/Stage: t/m 3/10
in Rozenstraat – a rose is a rose is a rose